

UA.PL. (2023, 21 грудня). Найбільш затребувані професії у Польщі: прогноз на 2024 рік. <https://ua.pl/naybilsh-zatrebuvani-profesii-u-polshchi-prohnoz-na2024-rik>

Війна та освіта. Два роки повномасштабного вторгнення. Бриф за результатами дослідження. (2024). Київ. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/02/10/Bryf.Viyna.ta.osvita.Dva.roky.povno-masshtabnoho.vt-orhnennya.2024.ukr-10.02.2024.pdf>

— 00 —

УДК 377.1:37.02

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

*Олена Акаєвич,
ДНЗ «Хмельницький центр професійно-
технічної освіти сфери послуг»,
м. Хмельницький,
<https://orcid.org/0009-0002-2269-4288>
e-mail: lena_akaevich@ukr.net*

*Валентина Фурман,
Майстер виробничого навчання ДНЗ
«Хмельницький центр професійно-технічної
освіти сфери послуг», м. Хмельницький,
<https://orcid.org/0009-0009-9383-885X>
e-mail: valentinafyrman17@gmail.com*

Анотація. Використання креативних технологій навчання у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників реалізовується в межах системного, компетентнісного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів та характеризується наявністю мети, закономірностей, загально-дидактичних і професійних принципів, компонентів розвитку креативності майбутніх кваліфікованих робітників, методів і технологій, форм навчання.

Ключові слова: педагогічні умови, креативні технології навчання, професійна підготовка, ЗП(ПТ)О – заклад професійної (професійно-технічної) освіти.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF EFFECTIVE USE OF CREATIVE TEACHING TECHNOLOGIES IN VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE QUALIFIED WORKERS

Olena Akayevych,

*Pre-service Educational Institution «Khmelnysky
Center for Vocational and Technical Education of
the Service Sector», Khmelnytskyi*

Furman Valentina,

*Pre-service Educational Institution «Khmelnysky
Center for Vocational and Technical Education of
the Service Sector», Khmelnytskyi*

Abstract. The use of creative learning technologies in the training of future skilled workers is implemented within the framework of systemic, competency-based, activity-based, and personality-oriented approaches and is characterized by the presence of goals, patterns, general didactic and professional principles, components of the development of creativity of future skilled workers, methods and technologies, and forms of learning.

Keywords: pedagogical conditions, creative learning technologies, professional training, ZP(PT)O – institution of professional (vocational and technical) education.

Сьогодні потрібні люди, здатні приймати нестандартні рішення та творчо мислити. Пріоритетні напрями політики нашої держави, зокрема й в галузі освіти, спрямовані на розвиток обдарованої та талановитої молоді, її творчого, інтелектуального, духовного та фізичного потенціалу. Вирішальним чинником досягнення мети є розвиток креативного мислення у здобувачів освіти.

У процесі застосування креативних технологій навчання в освітньому процесі здобувачі освіти набувають усі необхідні якості для майбутньої професії. Потрібно зазначити, що креативне навчання – це процес постійної співпраці педагога та здобувачів освіти. Освітній процес організовується як живий контакт партнерів, зацікавлених один у одному та в справі, яку вони виконують разом. Креативне навчання має характерну рису – освітній процес поєднується із життям, із вирішенням реальних творчих завдань (Бухлова, 2011). Традиційна система освіти спрямована в основному на репродуктивне мислення. Дивергентне мислення, наділене набагато більшою свободою, а реальні

проблеми, з якими людина зустрічається в житті, на відміну від навчальних завдань, однозначно правильних рішень не мають.

Основними параметрами креативності є:

- 1) оригінальність – здатність до асоціативного мислення, продукування ідей, нестандартних дій;
- 2) проблемність – здатність виявляти та вирішувати и проблем;
- 3) продуктивність – здатність генерувати велику кількість ідей;
- 4) гнучкість – чутливість до протиріч, здатність розвивати ідеї, бути мобільним;
- 5) творчість – здатність удосконалювати об’єкт, доповнюючи його новими деталями;
- 6) теоретичність – здатність вирішувати проблеми шляхом аналізу й синтезу;
- 7) метафоричність – здатність використовувати об’ємні асоціації, символічні і графічні засоби для вираження своїх думок, ідей, уявлень.

До креативних якостей дослідники відносять також асертивність, натхненність, винахідливість, ініціативність, інтуїцію, нестандартність, прогностичність, розкутість думок і почуттів, самобутність, кмітливість.

Розглядаючи проблему ефективного використання креативних технологій навчання, звертаємось до активної моделі навчання (Пригодій, 2008) та частково до інтерактивної (робота в парах, групах), як спеціальної форми організації пізнавальної діяльності. На цій основі визначаємо *педагогічні умови ефективного використання креативних технологій навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.*

Першою педагогічною умовою ефективного використання креативних технологій навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників є створення креативного середовища в освітньому процесі.

Сучасна модель освіти передбачає уміння суб’єктів освітнього процесу користуватись середовищем як пошуковим «полем». У зв’язку з цим для педагогіки стає актуальним пошук шляхів удосконалення освітнього середовища для високого рівня професійного розвитку та саморозвитку особистості.

Сучасний погляд на освітнє середовище ґрунтується на розумінні його як багато-структурної системи, яка містить різноманітні взаємозв’язки предметно-матеріального та духовно-особистісного характеру. Через середовище освіта і виховання здійснюють адаптацію особистості до життєвих і професійних обставин. Професійно-креативне освітнє середовище ЗП(ПТ)О складається з системи умов організації життєдіяльності майбутніх фахівців, які спрямовуються на

формування їх ставлення до світу, до своєї майбутньої діяльності (Курлянд, n.d.). Складовими такого середовища є: предметно-просторова організація середовища, інтерактивні методи навчання, сучасні технології навчання, учнівське самоврядування, пошуково-дослідна робота.

Створення професійно-креативного середовища передбачає предметно-просторову організацію середовища в якому є усе необхідне обладнання для педагогічного процесу, устаткування, передбачено використання засобів масової інформації, комп'ютерів, Інтернету, електронних підручників, відео програм. Використання цих засобів в освітньому процесі забезпечує взаємодію між учнями та між учнями і педагогами, сприяє організації сумісної діяльності. Правильно організована робота передбачає внесок кожного учасника у кінцеві результати, а діяльність набуває колективного характеру. Це виховує у здобувачів освіти відповідальність за досягнутий результат, формує самостійність, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, критично оцінювати та використовувати інформацію.

Основною метою функціонування креативного освітнього середовища ЗП(ПТ)О є створення умов, максимально сприятливих для задоволення потреб самоактуалізації кожної особистості, підготовки висококультурних, моральної фізично здорових висококваліфікованих кадрів, здатних самостійно і компетентно вирішувати виробничі завдання, швидко орієнтуються в складних ситуаціях на основі творчого мислення, активної життєвої позиції, навичок самоосвіти, самовиховання, самоаналізу.

Для створення креативного середовища в освітньому процесі необхідні:

- особистісна орієнтованість – спрямованість на особистість як мету і вищу цінність освіти, визнання унікальності і неповторності кожної особистості;
- цілісність – застосування інтегральних властивостей середовища до суми властивостей всіх її складових;
- взаємозв'язок і взаємозумовленість основних компонентів середовища;
- відкритість середовища для змін;
- здатність до самоорганізації.

Створення креативного освітнього середовища у ЗП(ПТ)О впливає на мотивацію навчання учнів, залучає їх до різноманітних видів самостійної роботи, веде до підвищення рівня знань, умінь, навичок майбутніх кваліфікованих робітників, до отримання досвіду творчої діяльності, формування ціннісного ставлення до професійної діяльності, а отже, веде до підвищення якості професійної підготовки.

Другою педагогічною умовою ефективного використання креативних технологій навчання є *розвиток дивергентного мислення* у процесі професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Таке мислення інваріантне, найчастіше інтуїтивне на відміну від конвергентно-логічного та послідовного поетапного вирішення якоїсь проблеми. Дивергентне мислення має певні особливості: воно спрямоване на пошук нез'ясованого, виходить за межі стандартів, шукає незвичайні шляхи, знаходить кілька варіантів вирішення певної проблеми, намагається з нових позицій розглянути відоме.

Дивергентне мислення тісно пов'язане з активністю пізнавальних процесів і високою чутливістю сенсорики. Пізнавальна сфера творчо спрямованих людей відрізняється наявністю загальних понять, широких категорій, синтетичністю сприйняття навколишнього світу, високим рівнем гнучкості. Це новий погляд на старі істини, вихід за межі стереотипів, оригінальність ідей і відсутність стандартів. Формування творчої особистості – одне із завдань сучасної освіти, у вирішенні якого важливим аспектом є розвиток креативності у майбутнього фахівця. Проблема креативності активно досліджується протягом декількох десятиліть, виявляючи різні позиції в підходах до її вивчення (Глазова, 2003).

Дивергентне мислення характеризується такими особливостями як: легкість і продуктивність – наскільки швидко особистість може певні продукти творчості (ідеї, думки, об'єкти) втілити у життя; гнучкість – здатність до швидкого переключення із даної проблеми на іншу або їх об'єднання; оригінальність – своєрідність мислення, незвичність підходу до проблеми, її нове вирішення; точність – стрункість мисленнєвих операцій щодо проблеми, вибір адекватного рішення, що відповідає визначеній меті.

Спрямованість освітнього процесу на творчий розвиток здобувачів освіти значною мірою залежить від ефективного використання змісту навчальних предметів для організації творчої навчальної діяльності учнів (Харцій, 2008). Орієнтацію процесу навчання на розвиток творчих можливостей майбутніх кваліфікованих робітників можна здійснювати такими основними шляхами:

- аналіз і виявлення можливостей змісту навчального матеріалу кожного предмета щодо розвитку творчих можливостей учнів;
- введення до навчальних планів додаткових курсів для заповнення прогалин у розвитку специфічних якостей творчої особистості.

С. Сисоєвою (2006) розроблені вимоги до технології змісту навчального предмета, спрямованого на творчий розвиток здобувачів освіти. Зміст навчального матеріалу повинен:

- виходити за межі загальноприйнятих програм;
- відрізнятись більшим рівнем узагальненості;
- враховувати інтереси учнів, стиль і темп засвоєння ними знань;
- залишати учням можливість більш глибокого проникнення у сутність тієї чи іншої вивченої теми.

Розвиток дивергентного мислення потребує впровадження креативних технологій в освітній процес. Тільки викладач, який володіє творчими якостями і вміннями на достатньому рівні, може виховати творчу особистість. Від творчості викладача залежить і рівень творчості учнів. Творчий процес не є регламентованим, визначеним, передбачуваним, а отже під час проведення занять педагог має проявити себе як творець, а не як простий виконавець заздалегідь складеного плану.

Третя педагогічна умова ефективного використання креативних технологій навчання – це використання у процесі професійної підготовки вправ творчого спрямування. Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників здійснюється у межах єдиного освітнього процесу. Основна умова існування і оптимального функціонування будь-якої системи полягає в забезпеченні її цілісності за рахунок взаємодії компонентів.

Тому підготовка майбутніх кваліфікованих робітників має бути єдиною системою, яка включає обидва наскрізні компоненти освіти – теоретичний та практичний. При підготовці майбутніх кваліфікованих робітників необхідно реалізувати тісну взаємодію вказаних компонентів. Ми розуміємо, що найбільш використовуваними методами навчання для формування, закріплення й удосконалення необхідних навичок і умінь є вправи, тобто багаторазове, свідоме повторення розумових і практичних дій. Виконання вправ допомагає трансформувати частину знань учнів у навички і вміння, сформувати в них готовності до практичних дій, активувати відтворювальний і творчий потенціал у різних умовах. Діагностичне значення вправ полягає у тому, що тільки глибоке розуміння особистістю набутих знань забезпечує можливість оволодіння міцними вміннями і навичками.

Сучасна методика розрізняє вправи репродуктивні (відтворення вивченого за зразком), конструктивні (перебудова, заміна одних моделей іншими) і творчі, пов'язані з творчою уявою й розраховані на варіантність та індивідуальність виконання.

Вправи творчого спрямування – це творчі завдання, які потребують виявлення нових зв'язків, не даних в умові завдання, або способів перетворення умов, які невідомі здобувачеві освіти. Творчі завдання в процесі вирішення є досить потужним джерелом і стимулом

для розумової діяльності, спрямованої на самостійне опанування знаннями. Завдання, в якому сформульовано певну вимогу, але при цьому відсутні будь-які прямі або непрямі вказівки на явища, законами яких варто скористатися для його вирішення, і є творчим завданням.

Отже, педагогічні умови ефективного використання креативних технологій навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників, а саме: створення креативного середовища в освітньому процесі; розвиток дивергентного мислення; використання у процесі професійної підготовки вправ творчого спрямування залежать від рефлексивної діяльності як педагога, так і тих, хто навчається. Усвідомлення власних дій та психічних процесів у ході творчих занять сприяє більш міцному засвоєнню знань та умінь, оцінюванню та вчасному коригуванню творчого процесу, та є мотивацією для подальшого розвитку творчого потенціалу.

Список посилань

Бухлова, Н. В. (2011). Концептуальні моделі навчання обдарованих учнів та розвитку їх творчого потенціалу. *Концептуальна модель розвитку здібних та обдарованих дітей у навчальних закладах міста Северодонецька*, 11–14.

Глазова, О. (2003). Мозковий штурм як технологія колективної креативної творчості. *Вісник Київського університету імені Бориса Грінченка: збірник наукових праць*, (1), 83–84.

Курлянд, З. Н. (n.d.). Професійно-креативне середовище ВНЗ – передумова підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. *Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития: e-журнал*. http://intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2

Сисоєва, С. О. (2006). *Основи педагогічної творчості* (підручник). Міленіум.

Харцій, О. М. (2008). *Значення креативності в освіті: навчальний посібник*. Основа.

Пригодій, М. А. (2008). Вплив технічних задач на активізацію пізнавальної діяльності учнів під час профільного навчання. *Молодь і ринок*, 6(41), 68–71.

Пригодій, М. А. (2011). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів. *Вища освіта України*, 1(3), 388–395.